

Handreiking Paardenhouderij
Gelderse Vallei/Utrecht Oost

PROJECTBUREAU
SVGV,

SAMEN VERNIEUWEN IN DE GELDERSE VALLEI EN EEMLAND

vastgesteld in de BBC gemeenten van 25 juni 2009

BügelHajema

Plek voor ideeën

Handreiking Paardenhouderij Gelderse Vallei/Utrecht Oost

vastgesteld in de BBC gemeenten van 25 juni 2009

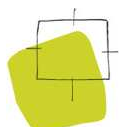
Inhoud

Rapport

9 juli 2009

Projectnummer 701.02.02.50.00

Ideeën voor een plek

Paarden

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Bedrijfsmatigheid	9
3	Typen paardenhouderijen	13
4	Wijze van bestemmen	17

Bijlagen

Inleiding

In het voorjaar van 2008 is binnen de Gelderse Vallei/Utrecht-Oost gediscussieerd over het paardenbeleid in de gemeentelijke regelgeving aan de hand van een inventarisatie en analysedocument. Na een geanimeerde werkconferentie op 25 juni 2008, hebben de wethouders uit het Reconstructiegebied Gelderse Vallei/Utrecht-Oost op 26 juni 2008 de in het document opgenomen aanbevelingen overgenomen. Dat betekende dat er gewerkt kon gaan worden aan de uitwerking van de aanbevelingen. Deze uitwerking ligt nu voor u als Handreiking Paardenhouderij SVGV.

In grote lijnen kunnen vanuit de aanbevelingen vijf opgaven worden gestedileerd:

1. een handreiking voor bestemmingsplannen;
2. een beeldkwaliteitsplan met welstandsrichtlijnen en richtlijnen voor de landschappelijke inpassing;
3. vervaardigen voorlichtingsmateriaal voor het bereiken van de hobbymatige paardenhouderijen en als inspiratie voor de landschappelijke inpassing;
4. onderzoek doen naar de ontbrekende schakels in het stelsel van ruiterspaden en dergelijke;
5. het opstellen van een actieplan om de regio beter te profileren als aantrekkelijke paardenregio.

In de aanbevelingen is al aangegeven dat de opgaven benoemd bij 4 en 5 buiten het kader van de handreiking vallen.

De vierde aanbeveling is inmiddels door het projectbureau SVGV opgepakt in de vorm van een project voor nieuwe paardenroutes in de Gelderse Vallei.

Voor de tweede en derde aanbeveling is besloten om deze niet over te nemen, maar te verwijzen naar materiaal wat op dit onderdeel reeds beschikbaar is. In de bijlagen 3 tot en met 5 is hierover informatie opgenomen. Tevens is als losse bijlage bij dit rapport het boekje "De paardenhouderij in beeld" van Alterra opgenomen. In het derde hoofdstuk van dit boekje staan goede voorbeelden van zorgvuldige landschappelijke inpassingen van paardenhouderijen.

Tenslotte is in bijlage 6 nog een voorbeeld opgenomen van eventueel te hantieren welstandscriteria voor met name buitenrijbanen.

Het voorliggende document is een uitwerking van de handreiking, zoals genoemd onder punt 1. Deze handreiking is een hulpmiddel voor gemeenten om hun eigen ruimtelijk beleid op te stellen. Pas als het vertaald is in het gemeentelijk beleid krijgt het status. Tot dat moment is de handreiking niet meer dan een richtlijn voor gemeenten om het paardenbeleid op elkaar af te stemmen.

Met nadruk wordt daarom gesteld dat aan deze handreiking geen rechten kunnen worden ontleend.

Leeswijzer

In het navolgende wordt het beleid op het gebied van paardenhouderijen nader uiteengezet. Voor een goed begrip wordt in hoofdstuk 2 eerst ingegaan op de verschillende vormen van bedrijfsmatigheid bij paardenhouderijen. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 aandacht besteed aan de verschillende typen paardenhouderij. Met deze kennis (en duidelijke keuzes daarin) wordt in hoofdstuk 4 een handreiking gegeven voor de wijze van bestemmen. In bijlage 1 zijn vervolgens diverse voorbeeld bestemmingsregelingen opgenomen.

In de bijlagen 2 t/m 4 is voorbeeld materiaal opgenomen voor de landschappelijke inpassing van paardenhouderijen.

B e d r i j f s m a t i g h e i d

2

De gemeenten hechten er belang aan om in deze Handreiking onderscheid te maken tussen hobbymatige en bedrijfsmatige paardenhouderijen. Daarnaast worden paardenhouderij als nevenactiviteit en als dubbelbedrijf onderscheiden. Onderscheid is noodzakelijk bij het toekennen van bebouwings- en gebruiksmogelijkheden voor de betreffende paardenhouderijen. Niet alle paardenhouderijen hoeven namelijk dezelfde faciliteiten op het erf te hebben. Daar waar een paardenhouder hobbymatig paarden houdt, is de noodzaak tot een inbreuk op het landschap (door bijvoorbeeld de bouw van een rijhal) minder nadrukkelijk aanwezig. De gemeenten willen met dit onderscheid voorkomen dat de sector paardenhouderij teveel inbreuk op het landschap pleegt. De gemeenten staan op het standpunt dat de bedrijfsmatige paardenhouderijen kansen moeten worden geboden en dat de minder professionele paardenhouderijen niet teveel op die kansen moeten teren.

Begrippen

Wanneer het onderscheid tussen hobbymatige en bedrijfsmatige paardenhouderijen in het beleid wordt verankerd, is de definiëring van deze begrippen van groot belang. In onderstaande worden de belangrijkste aspecten voor deze typen aangegeven.

Bedrijfsmatige paardenhouderij

Deze vorm van paardenhouderij wordt gekenmerkt door zijn veelal grote(re) omvang en het winst oogmerk waarmee de paarden worden gehouden. In hoeverre een paardenhouderij daadwerkelijk bedrijfsmatig is, kan het best worden beoordeeld aan de hand van een bedrijfsplan, waarin de werkelijke aard van de activiteiten duidelijk naar voren komt.

Een niet onbelangrijke inkomstenbron voor met name sportstallen zijn de sponsorgelden, handel en inkomsten uit het geven van instructie. Het bedrijfsmatige karakter kan zodoende niet uitsluitend worden beoordeeld aan de hand van het rendement dat wordt behaald met het houden van paarden en de daarmee te behalen omzet. Additionele inkomsten dienen als normaal inkomen te worden meegenomen.

Paardenhouderij als nevenactiviteit

Steeds vaker wordt een paardenhouderij als nevenactiviteit bij agrarische bedrijven ontwikkeld. De verbreding van de landbouw speelt hierbij een belangrijke rol. Bij dergelijke paardenhouderijen is men voor het hoofdkomen afhankelijk van het agrarisch bedrijf maar biedt de paardenhouderij een bescheiden aanvullend inkomen. Het agrarische karakter staat bij deze bedrijven echter voorop.

Paardenhouderij als dubbelbedrijf

Steeds vaker groeien nevenactiviteiten uit tot een volwaardig bedrijf naast het agrarische bedrijf. Er is dan sprake van een dubbelbedrijf. Van een dergelijk bedrijf is sprake wanneer uit de paardenhouderij een volwaardig inkomen kan worden gehaald. Voor dergelijke bedrijven is een aanvullende bestemmingsregeling noodzakelijk.

Hobbymatige paardenhouderij

Alles wat niet als bedrijfsmatig of als nevenactiviteit is aan te merken, valt onder de hobbymatige paardenhouderij. Bij dergelijke paardenhouderijen is winst geen doelstelling, maar mag de hobby geld kosten. Veelal is sprake van een gering aantal paarden. Echter niet alleen het aantal paarden is doorslaggevend bij het bepalen of een paardenhouderij als Inrichting op grond van de Wet milieubeheer moet worden gezien en derhalve een milieuvergunning dient te hebben. Daarbij spelen ook zaken een rol zoals (bron: Ministerie VROM):

- continuïteit van de activiteit (hoelang duurt de activiteit);
- winsttoogmerk van de activiteit (verhouding tussen kosten en opbrengsten);
- hinder die de activiteit veroorzaakt;
- omvang van de dierstapel (hoeveel dieren en van welk soort);
- huisvesting van de dieren (zijn er speciale voorzieningen getroffen);
- commerciële doeleinden (worden er bijvoorbeeld advertenties gezet);
- gebruik / de aanwending van de dieren (voor hobby of eigen gebruik);
- perceelgrootte;
- omgeving waar de dieren worden gehouden (in landelijk of stedelijk gebied).

Grenzen

Wanneer deze begrippen in het beleid worden verankerd, is het ook van groot belang waar de grenzen tussen deze typen paardenhouderij liggen. In de eerste plaats is het van belang om de grens tussen hobbymatig en bedrijfsmatig in beeld te hebben. Tot slot is het van belang een grens vast te leggen tussen een paardenhouderij als nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf en een paardenhouderij als dubbelbedrijf naast een agrarisch bedrijf. Op deze grenzen wordt in onderstaande nader ingegaan.

Hobbymatig - bedrijfsmatig

Uit de beschrijving van het begrip 'hobbymatig' blijkt dat niet het aantal paarden doorslaggevend is bij de beoordeling of een paardenhouderij hobbymatig is, maar dat verscheidende andere factoren een rol spelen. Ook kunnen er gevallen zijn waarin de paardenhouderij niet gericht is op een winsttoogmerk, maar dat de omvang van de paardenhouderij als bedrijfsmatig is aan te merken. Kortom, de grens tussen 'hobbymatig' en 'in de omvang alsof ze bedrijfsmatig is' is een grijs gebied.

De meest objectieve manier om de omvang van een bedrijf te bepalen, is de **nederlandse grootte eenheden** (n.g.e.¹). Hiermee kan dus ook een objectieve grens tussen hobbymatig en bedrijfsmatig worden aangegeven.

Volgens het CBS geldt 20 n.g.e. als grens tussen hobbymatige en bedrijfsmatige agrarische activiteiten. Anders gezegd 20 n.g.e. is de ondergrens voor een nog reëel bedrijf. Deze grens is ook gehanteerd in de Handreiking voor de vertaling van het Reconstructieplan in bestemmingsplannen uit 2006.

De grens in de milieuwetgeving wordt ten aanzien van hobbymatige paardenhouderijen gelegd bij ongeveer vijf paarden. Echter niet alleen het aantal paarden is doorslaggevend bij het bepalen of een paardenhouderij als Inrichting op grond van de Wet milieubeheer moet worden gezien en derhalve een milieuvergunning dient te hebben. Daarbij spelen ook zaken zoals continuïteit, winstoogmerk en huisvesting van de dieren een rol.

Niettemin blijkt uit de jurisprudentie dat bij een aantal van circa vijf paarden de grens ligt voor de vraag of er sprake is van een (milieu)vergunningplichtige activiteit. Paardenhouderijen met vijf paarden of minder mogen daarom in ieder geval als hobbymatige paardenhouderij worden gezien.

Om mee te kunnen werken aan de vestiging van een nieuwe paardenhouderij (in vrijkomende agrarische gebouwen) zal er sprake moeten zijn van een bedrijfsmatige paardenhouderij. Om te kunnen beoordelen of daarvan sprake is, dient bij nieuwe aanvragen een bedrijfsplan bij de gemeente te worden ingediend. De gemeente zal het bedrijfsplan beoordelen of laten beoordelen.

Een bedrijfsplan is maatwerk voor het betreffende bedrijf. De bedrijfsmatigheid van een onderneming dient daarom ook per geval te worden afgewogen. Daarvoor zijn geen standaard toetsingscriteria te formuleren.

Ook de toetsing zal maatwerk zijn, waarbij het bedrijfsplan in ieder geval de volgende informatie dient te verschaffen (bron: LTO-Noord, advies):

- Bedrijfsactiviteiten.
- Achtergrond/kwaliteit van de ondernemers.
- Arbeidsbehoefte/-intensiteit.
- Accommodatie en ruimtebehoefte (nu en in de toekomst).
- Relevante wet en regelgeving.
- Marktanalyse.
- Investerings- en financieringsbehoefte.
- Rentabiliteitsberekening.

Het valt te overwegen om als gemeenten een onafhankelijk instituut de toetsing van bedrijfsplannen te laten uitvoeren. Zo ontstaat een eenduidig beleid

---

¹ N.g.e.-'s zijn verhoudingsgetallen die een vergelijking mogelijk maken van de omvang van agrarische bedrijven. Elk diersoort en elk hectare gewas worden daarbij omgerekend in geldswaarde. Hierbij wordt rekening gehouden met regionale verschillen en met de geldontwaarding. Elke 2 jaar worden de n.g.e.-normen aangepast, waardoor ze actueel blijven (zie www.lei.nl, onder NGE rekenmodule).

ten aanzien van hobbymatige en bedrijfsmatige paardenhouderijen. Stichting Advisering Agrarische Bouwplannen (SAAB) kan daarbij behulpzaam zijn.

Nevenactiviteit - dubbelbedrijf

Naar analogie van de grens tussen hobbymatig en bedrijfsmatig wordt ook de grens tussen nevenactiviteit en dubbelbedrijf gelegd op 20 n.g.e.

Conclusies

Het voorgaande overwegende kunnen de volgende conclusies voor de Wijze van bestemmen (hoofdstuk 4) worden getrokken:

- er wordt onderscheid gemaakt tussen bedrijfsmatige en hobbymatige paardenhouderijen. De grens ligt hierbij op 20 n.g.e.;
- een paardenhouderij kan ook als nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf worden ontwikkeld;
- wanneer een nevenactiviteit uitgroeit tot een volwaardig bedrijf naast het agrarisch bedrijf is sprake van een dubbelbedrijf en vergt dit een nadere bestemmingsregeling;
- de grens tussen een nevenactiviteit en dubbelbedrijf ligt bij 20 n.g.e.

In het volgende hoofdstuk zullen de verschillende typen paardenhouderijen aan de orde komen.

Typen 3 paardenhouderijen

In hoofdstuk 2 zijn de grenzen tussen hobbymatig en bedrijfsmatig van een paardenhouderij beschreven. In het onderhavige hoofdstuk worden de verschillende typen paardenhouderijen besproken. Dit zijn met name bedrijfsmatige bedrijven. Ook kunnen deze typen paardenhouderijen in afgeslankte vorm voorkomen in de vorm van een nevenactiviteit. Voor een goed begrip van (en draagvlak voor) een toetsingskader zijn de te hanteren begrippen en hun betekenis van wezenlijk belang. In aansluiting op de Handreiking Paardenhouderij en Ruimtelijke ordening van de VNG wordt in deze handreiking onderscheid gemaakt in productiegerichte en gebruiksgerichte paardenhouderijen. Daarnaast is de categorie 'maneges' toegevoegd, vanwege de recreatieve waarde en de afwijkende ruimtevraag van dit type paardenhouderij. In het navolgende worden de belangrijkste kenmerken van de onderscheiden typen paardenhouderijen omschreven.

Productiegerichte paardenhouderij

Een productiegerichte paardenhouderij richt zich op het (op)fokken van paarden. Tot een productiegerichte paardenhouderij kunnen de hengstenhouderij, merriehouderij en de opfok van jonge paarden worden gerekend. Blijkens jurisprudentie wordt een productiegerichte paardenhouderij aangemerkt als een agrarisch bedrijf. Veel grond is noodzakelijk om de paarden te kunnen laten grazen gedurende het fokseizoen. Voorts is voor het winterseizoen stalruimte noodzakelijk. Het gaat in veel gevallen om een mengeling van individuele huisvesting van paarden (in afzonderlijke boxen) en groepshuisvesting (waarbij meerdere paarden gezamenlijk in een ruimte worden gehouden).

Op het erf is ruimte nodig voor opslag van (vaste) mest en een deel van het ruwvoer en/of stro zal op het erf worden opgeslagen. Wanneer puur de fokkerij wordt gediend zijn nadere faciliteiten op het erf nauwelijks noodzakelijk. Vaak wordt echter een fokkerij gecombineerd met de sportbeoefening. De paarden uit de fokkerij worden vaak tevens in de sport ingezet om de sportkwaliteit te kunnen bewijzen. Voor de sportbeoefening zijn op het erf nadere (ondergeschikte) voorzieningen noodzakelijk, zoals een rijbak en/of binnenrijbanen eventueel een stapmolen en longceercirkels. In dergelijke gevallen is al snel sprake van een mengvorm met een gebruiksgerichte paardenhouderij.

Gebruiksgerichte paardenhouderij

De gebruiksgerichte paardenhouderij richt zich op het opleiden van paarden. Op gemiddeld driejarige leeftijd zijn de jonge paarden geschikt om ze voor te

bereiden en in te zetten voor een nieuw doel. Dat kan zijn de fokkerij en/of de sport en/of de recreatie. Voor de sport dient een jong paard vakkundig opgeleid te worden. De opleiding om een jong paard geschikt te maken voor het nieuwe doel wordt africhting genoemd. Hieronder valt bijvoorbeeld het zadelmak maken, betuigen en keuringsklaar maken.

Naast stalruimte en eventuele weidegang (niet per definitie noodzakelijk, maar wel wenselijk) zijn faciliteiten als een rijbak en longeercirkels noodzakelijk. In sommige gevallen wordt ook een trainingsmolen nodig geacht. Wanneer het gaat om grotere africhtings-, handels-, pension- en of trainingsstallen is ook een binnenrijbaan wenselijk. Door een binnenrijbaan is het mogelijk om het gehele jaar eenzelfde 'product' af te leveren, ongeacht de weersomstandigheden. Om bedrijfseconomische redenen wordt dit in veel gevallen zelfs als noodzaak gezien.

Uit jurisprudentie is gebleken dat gebruiksgerichte paardenhouderijen niet als agrarisch bedrijf mogen worden aangemerkt, gelet op de aard van de activiteiten.

Manege

Het merendeel van de paardensportbeoefenaars doet dit op recreatieve basis. Veelal wordt deze hobby uitgeoefend in daarvoor geoutilleerde manegebedrijven. Dit zijn in de meeste gevallen bedrijven die bestaan uit lesfaciliteiten (zowel rijhal, manegepaarden als instructie) en horeca (in de vorm van een kantine) ten behoeve van het manegebedrijf.

Een manegebedrijf kenmerkt zich doorgaans door één of meerdere grote binnenrijbanen, stallen, een kantine, een dienstwoning, één of meerdere rijbakken buiten, longeercirkels, paddocks, parkeergelegenheid en stalling van paardentrailers c.q. -vrachtwagens en eventueel weiland.

Doorgaans worden op maneges ook eens in de zoveel tijd concoursen georganiseerd. De toestroom van paarden en mensen is op zulke dagen intensiever. Wanneer in het buitenseizoen concoursen worden georganiseerd wordt dit veelal op de omringende weilanden gedaan. Parkeren vindt bij zulke evenementen ook vaak op omringende weilanden plaats.

Begripsomschrijvingen

Uit de bovenstaande kenschetsen kunnen de volgende begripsomschrijvingen gedestilleerd worden (gebaseerd op de definities uit de VNG-notitie Handreiking Paardenhouderij en Ruimtelijke ordening) :

- **Productiegerichte paardenhouderij:**
Grondgebonden paardenhouderij die is gericht op het fokken van paarden, het bieden van leefruimte aan opgroeiende paarden en/of het voortbrengen van producten door middel van het houden van paarden, zoals een paardenmelkerij of een daarmee gelijk te stellen bedrijfs-

vorm, eventueel in combinatie met (en daaraan ondergeschikte) trainingsfaciliteiten ten behoeve van de eigen gefokte paarden.

Onder productiegerichte paardenhouderijen worden verstaan: hengstenhouderij, merriehouderij, opfokbedrijf, stoeterij, spermawinstation, embryotransplantatiebedrijf of paardenmelkerij.

- **Gebruiksgerichte paardenhouderij:**
Paardenhouderij die is gericht op het africhten en trainen van paarden, het bieden van stalruimte voor paarden, het geven van instructie aan derden, het trainen van paarden en uitbrengen in de sport, verhuur van diensten met behulp van paarden en de in- en verkoop van paarden.
Onder gebruiksgerichte paardenhouderijen worden verstaan: africhtingsstal, sportstal, stalhouderij, handelsstal, pensionstal of grotere privéstal.
- **Manegebedrijf:**
Paardenhouderij, bestaande uit één of meerdere binnenrijbanen, die uitsluitend is gericht op het bieden van paardrijdmogelijkheden en het geven van instructie aan derden met gebruik van paarden in eigendom van het bedrijf, al dan niet met een horecavoorziening die is gericht op het verstrekken van dranken en etenswaren aan bezoekers van het manegebedrijf.
Onder een manegebedrijf worden verstaan: manege of verenigingsaccommodatie.

Wat precies onder de verschillende typen paardenhouderij wordt verstaan, is nader toegelicht in bijlage 2, waar de omschrijvingen uit de VNG-notitie Paardenhouderij en Ruimtelijke Ordening zijn opgenomen.

Het voorgaande kan in de navolgende tabel worden samengevat.

	Productiegerichte paardenhouderij	Gebruiksgerichte paardenhouderij	Manege
Hengstenhouderij	X		
Merriehouderij	X		
Opfokbedrijf	X		
Stoeterij	X		
Africhtingsstal		X	
Sportstal		X	
Stalhouderij		x	
Handelsstal		x	
Spermawinstation	x		
Embryotransplantatiebedrijf	X		
Paardenmelkerij	x		
Verenigingsaccommodatie			x
Manege			x
Pensionstal		X	

Hippische voorzieningen

stallen

binnenrijbaan

paddock

buitenrijbaan

stapmolen

longeercirkel

W i j z e v a n b e s t e m m e n

4

In dit hoofdstuk wordt op hoofdlijnen aangegeven op welke wijze het beleidskader voor paardenhouderijen in de gemeentelijke bestemmingsplannen kan worden vertaald. Alvorens de concrete beleidsuitgangspunten voor de bestemmingsplannen worden omschreven wordt eerst voor een bepaald aantal aspecten een nadere uiteenzetting gegeven. Het gaat hierbij achtereenvolgens om: het onderscheid tussen typen paardenhouderijen, te weten productiegerichte, gebruiksgerichte paardenhouderijen en maneges, de zonering, het toestaan van binnenrijbanen en van buitenrijbanen en het plaatsen van schuilstallen.

Onderscheid productiegerichte paardenhouderijen, gebruiksgerichte paardenhouderijen en maneges

De hoofdredenering is dat pure productiegerichte paardenhouderijen, zoals een paardenfokkerij, onder de agrarische bestemming worden gebracht. De bouwmogelijkheden zijn vergelijkbaar met een 'gewoon' agrarisch bedrijf. Een binnenrijbaan kan eventueel via een ontheffing worden mogelijk gemaakt, tenzij deze in de bestaande situatie al aanwezig is.

Als het bedrijf een mengvorm is van een productiegerichte en gebruiksgerichte paardenhouderij of in hoofdzaak een gebruiksgerichte paardenhouderij dan wordt gekozen voor een afzonderlijke bestemming.

Door te kiezen voor een aparte bestemming krijgt het bedrijf niet alleen een bouwvlak (zoals in een agrarische bestemming), maar ook een bestemmingvlak, waarbinnen de betreffende faciliteiten een plek moeten krijgen. Dit komt de handhaafbaarheid ten goede.

Voor wat betreft de benodigde faciliteiten zijn de meeste daarvan zonder meer toegestaan, zoals een buitenrijbaan, een stapmolen en longeercirkels.

Daarnaast krijgen ook de maneges een afzonderlijke bestemming. De afwijkende verschijningsvorm en omvang van maneges (vaak meerdere binnenrijbanen) en de ondergeschikte horecafuncties noodzaken hiertoe.

Zonering

Zonering is noodzakelijk voor het behoud van waardevolle landschappen. Niet ieder landschap leent zich voor de inplaatsing van paardenhouderijen. Productiegerichte paardenhouderijen zullen over het algemeen wel mogelijk zijn, omdat zij qua verschijningsvorm niet verschillen van agrarische bedrijven, maar de gebruiksgerichte paardenhouderijen en maneges kunnen wel degelijk inbreuk plegen op waardevolle landschappen.

Echter voor een zonering is niet alleen een landschappelijke afweging van belang. Ook andere afwegingen kunnen daarbij een rol spelen, zoals het uitsluiten van landbouwontwikkelingsgebied, de nabijheid van ruiterroutes of de mogelijke effecten op nabijgelegen Natura2000 gebieden.

Een ruimtelijke zonering voor gebruikgerichte paardenhouderijen en maneges is derhalve noodzakelijk. Daarvoor is echter geen generieke regel te formuleren, omdat iedere gemeente anders is qua landschap, maar ook qua waardering van die landschappen. Ook de aanwezigheid van voorzieningen zoals ruiterroutes is per gebied verschillend. Elke gemeente dient hierin z'n eigen afweging te maken.

Te overwegen is in ieder geval om de waardevolle open gebieden uit te sluiten van gebruikgerichte paardenhouderijen en maneges. De Gelderse gemeenten zouden daarbij kunnen aansluiten bij de indeling in landschapstypen uit het Beeldkwaliteitplan functieveranderingen Gelderse Vallei. In de landschapstypen polderlandschap, engen en oeverwallen zou dan terughoudend met paardenhouderijen omgegaan kunnen worden.

Naast deze ruimtelijke zonering is voor maneges een functionele zonering gewenst. Maneges zijn er op gericht om paardrijles te geven aan mensen die geen eigen paard hebben. Dit zullen veelal mensen (maar met name kinderen) zijn die in een dorp of stad wonen. Het is daarom van belang dat de maneges op niet al te grote afstand van een dorpskern of stad zijn gelegen. Het wordt aan de gemeenten overgelaten om hier een eigen keuze in te maken.

Verder is het van belang dat een manege goed ontsloten is, gelet op de vele verkeersbewegingen van en naar de manege. Mede gelet op deze verkeersaantrekkende werking kan het ook van belang zijn om kwetsbare gebieden te ontzien.

Ook voor draf- en renbanen is een functionele zonering gewenst. Door de omvang van deze banen zijn deze niet gewenst in open gebieden en gebieden met belangrijke natuurwaarden. Draf- en renbanen zijn enkel toegestaan bij bedrijfsmatige paardenhouderijen.

Overnachtingsmogelijkheden

Bij boerderijen, maneges en pensionstallen is in sommige gevallen behoefte aan overnachtingsmogelijkheden. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van bed & breakfast. Met name voor paardenhouderijen welke gelegen zijn in de buurt van ruiters- en menroutes bestaat er een behoefte aan overnachtingsmogelijkheden. Ruiters en menners maken een toertocht en zijn op zoek naar een slaapplek om de volgende dag weer verder te trekken.

Aansluitend bij de verordening kleinschalige nevenactiviteiten, die in vanuit de Regio in het kader van de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelingsgebieden- en verwevingsgebieden is opgesteld, wordt voorgesteld om maximaal 15 bedden als recht mogelijk te maken.

Binnenrijbanen

Een binnenrijbaan is een gebouw wat bij een paardenhouderij niet alleen functioneel gewenst is, maar ruimtelijke ook een grote impact heeft op de verschijningsvorm van de paardenhouderij in het landschap.

Een binnenrijbaan is daarom niet zonder meer overal toegestaan, tenzij deze in de bestaande situatie al aanwezig is. Een ontheffing voor een binnenrijbaan is dan ook aan te bevelen. Hiervoor bestaan meerdere redenen.

De belangrijkste reden is dat het gemeentelijk beleid in de meeste gevallen is gericht op ontstening, zeker in geval van functieverandering. Om een nieuwe binnenrijbaan toe te staan, mag er per saldo geen sprake zijn van toename van de bebouwing (tenzij het gaat om een productiegerichte paardenhouderij). In een ontheffingsregeling kunnen daarvoor eisen worden geformuleerd.

Een tweede reden is dat het bouwen van een binnenrijbaan een forse ingreep is in het landschap. Dat vraagt om een zorgvuldige landschappelijke inpassing. In het kader van een ontheffing kunnen daaraan eisen worden gesteld.

Tenslotte is een binnenrijbaan bij een meer kleinschalig bedrijf geen noodzaak. Op basis van een bedrijfsplan moet uitwijzen dat de bouw van een binnenrijbaan noodzakelijk is. Ook hier biedt de ontheffing de mogelijkheid om een nadere afweging te maken op dit punt.

Voor hobbymatige paardenhouderijen is de bouw van een binnenrijbaan niet noodzakelijk en wordt dan ook niet mogelijk gemaakt.

De meeste binnenrijbanen hebben een binnenmaat van 20 bij 40 m. Deze maat is afkomstig van de vereiste afmeting van een wedstrijd baan (KNHS). Voor de hogere dressuur is een binnenmaat van 20 bij 60 m noodzakelijk. Menners hebben vaak de behoefte aan een bredere baan van bijvoorbeeld 30 m. Vanwege deze uiteenlopende wensen qua afmetingen is gekozen voor een maximale oppervlakte van een binnenrijbaan. Die maximale maat is 1.200 m².

Buitenrijbanen

Buitenrijbanen (paardenbakken) zijn onmisbaar voor iedere serieuze sportbeoefenaar. Dit geldt zowel voor de professionele ruiters als voor de hobbymatige ruiters. Buitenrijbanen hebben echter ook een impact op de omgeving. Enerzijds door de ruimtelijke componenten (omheining, bodem en lichtmasten). Anderzijds door functionele componenten (geluid, licht en stof). De uitdaging ligt in het zo goed mogelijk inpassen van buitenrijbanen op het erf.

Voor bedrijfsmatige paardenhouderijen geldt dat de buitenrijbanen binnen het bebouwingsvlak/bestemmingsvlak moeten worden gerealiseerd. Voor hobbymatige paardenhouderijen zou dit ook moeten gelden, ware het niet dat veel woonpercelen daarvoor soms te klein zijn. In dat geval is een buitenrijbaan ook buiten het woonperceel toe te staan, zolang het perceel ruimtelijk/optisch wordt vergroot door de aanplant van een boomsingel rond die buitenrijbaan in aansluiting op het bestaande woonerf. In alle gevallen geldt dat een buitenrijbaan achter het hoofdgebouw gerealiseerd moet worden. Dit voorkomt dat buitenrijbanen langs de doorgaande wegen worden aangelegd.

Om verdere overlast te voorkomen is het aan te bevelen om voor een buitenrijbaan vast te leggen dat deze op tenminste 50 m van een woning van derden moet zijn gelegen.

Deze maat is gebaseerd op de VNG-notitie Bedrijven en Milieuzonering waarin voor bedrijfsmatige paardenhouderijen een minimale maat van 50 m is genoemd.

Aangezien het hierbij niet gaat om bedrijfsmatige maar om hobbymatige paardenhouderijen is te beredeneren dat in dit geval de afstand met één "trapje" kan worden gecorrigeerd naar 30 m. Deze correctie is echter afhankelijk van de hinder die de buitenrijbaan met zich brengt. Met name lichtmasten kunnen veel hinder veroorzaken.

Indien het niet mogelijk is om bij verscheidene woningen afzonderlijk een buitenrijbaan te realiseren, is te overwegen om te komen tot een gezamenlijke buitenrijbaan (een buurrijbaan). Meerdere woningen kunnen dan gebruik maken van deze buitenrijbaan.

Regeling van buitenrijbanen kan plaats vinden in de vorm van een ontheffing of in de vorm van een aanlegvergunning.

Schuilstallen

Vanuit oogpunt van dierenwelzijn wordt vaak op de noodzaak van een schuilstal gewezen. De noodzaak hiertoe ontstaat wanneer mensen (veelal hobbymatig) paarden houden, terwijl ze daarvoor zelf geen onderdak hebben. In de zomer staan de paarden in (een gehuurde/gekochte en veelal afgelegen) wei, maar in de winter is er geen plaats om de paarden binnen te stallen.

De vraag is nu of dit probleem door de gemeenten moet worden opgelost door het toestaan van de bouw van schuilstallen (wat een verdere versterking van het buitengebied betekent), of juist door de paardeneigenaren zelf door het zoeken naar een pensionstal in de omgeving?

De gemeenten staan op het standpunt dat een verdere versterking door de bouw van schuilstallen in het buitengebied niet wenselijk is. Paardeneigenaren zonder eigen stal zullen daarom andere oplossingen moeten zoeken om aan eisen van dierenwelzijn te kunnen voldoen. Mogelijkheden bij pensionstallen zijn daarvoor ruimschoots voorhanden. In de wijze van bestemmen is dan ook geen mogelijkheid opgenomen voor het realiseren van schuilstallen.

Uitgangspunten voor de wijze van bestemmen

Rekening houdend met het bovengenoemde gelden de volgende uitgangspunten voor het bestemmen van paardenhouderijen:

- Hobbymatige paardenhouderijen passen binnen de woonbestemming. In aanbeveling 14 van het analyserapport is aangegeven dat hobbymatige paardenhouderijen geen aanvullende bebouwingsmogelijkheden krijgen. Een afzonderlijke regeling van hobbymatige paardenhouderijen in het bestemmingsplan is daarmee ook niet nodig. Wel is een afzonderlijke regeling gewenst voor de buitenrijbanen (paardenbakken). Hiervoor is in bijlage 1.5 een drietal opties opgenomen. Hierbij is gekozen voor een ontheffing om zodoende eisen te kunnen stellen aan de landschappelijke

en functionele inpassing en is een aanlegvergunning opgesteld voor het bewerken van de gronden.

- Productiegerichte paardenhouderijen worden als agrarisch bedrijf bestemd. De doeleindenomschrijving van de bestemming "Agrarisch" dient daarop te worden afgestemd. De bebouwingsmogelijkheden dienen afgestemd te worden op de agrarische bedrijven. Ter plaatse van de aanduiding 'paardenhouderij' is een gebruiksgerichte paardenhouderij toegestaan.

Voor de transformatie van een productiegerichte paardenhouderij naar een gebruiksgerichte paardenhouderij wordt in de bestemming "Agrarisch" een wijzigingsbevoegdheid opgenomen.

- Gebruiksgerichte paardenhouderijen worden als paardenhouderij bestemd (bestemming "Agrarisch - Paardenhouderij", conform SVBP2008). In bijlage 1.3 is daarvan een voorstel opgenomen. Middels ontheffing kan voor bedrijfsmatige gebruiksgerichte paardenhouderijen worden meegewerkt aan de bouw van een binnenrijbaan (van maximaal 1.200 m²), met als belangrijkste voorwaarde de landschappelijke inpassing en de bedrijfsmatige noodzaak (aangetoond middels een bedrijfsplan).
- Manege wordt als zodanig afzonderlijk bestemd als "Sport - Manege" (conform SVBP2008). Voor deze bestemming is een voorstel uitgewerkt in bijlage 1.4.
- Buitenrijbanen kunnen geregeld worden door middel van een ontheffing (van de gebruiksvoorschriften) of in de vorm van een aanlegvergunning. Hiervoor zijn voorstellen uitgewerkt in bijlage 1.5.

De precieze vormgeving van de planregels hangt natuurlijk af van de gekozen systematiek voor het betreffende bestemmingsplan.

B i j l a g e n

Bijlage 1: Voorbeeld planregels

1.1 Begrippen

Productiegerichte paardenhouderij:

Grondgebonden paardenhouderij die is gericht op het fokken van paarden, het bieden van leefruimte aan paarden en/of het voortbrengen van producten door middel van het houden van paarden, zoals een paardenmelkerij of een daarmee gelijk te stellen bedrijfsvorm, eventueel in combinatie met (en daaraan ondergeschikte) trainingsfaciliteiten ten behoeve van de eigen gefokte paarden.

Gebruiksgerichte paardenhouderij:

Paardenhouderij die is gericht op het africhten en trainen van paarden, het bieden van stalruimte voor paarden, het geven van instructie aan derden, het trainen van paarden en uitbrengen in de sport, verhuur van diensten met behulp van paarden en de in- en verkoop van paarden met een omvang van tenminste 20 n.g.e.

Manegebedrijf:

Paardenhouderij, bestaande uit 1 of meerdere binnenrijbanen dat uitsluitend is gericht op het bieden van paardrijd mogelijkheden en het geven van instructie aan derden met gebruik van paarden in eigendom van het bedrijf, al dan niet met een horecavoorziening die is gericht op het verstrekken van dranken en etenswaren aan bezoekers van het manegebedrijf.

Binnenrijbaan:

Overdekte piste voorzien van een bewerkte of aangepaste bodem waar training en africhting van het paard, instructie aan derden en toetsing van prestaties van de paarden in diverse disciplines plaatsvinden.

Buitenrijbaan:

Niet-overdekte piste voorzien van een bewerkte of aangepaste bodem waar training en africhting van het paard, instructie aan derden en toetsing van prestaties van de paarden in diverse disciplines plaatsvinden.

1.2 Voorbeeld bestemming Agrarisch

Aan de bestemmingsomschrijving van de bestemming Agrarisch moet het begrip 'Productiegerichte paardenhouderij' toegevoegd worden.

Ook kan men een aanduiding paardenhouderij toevoegen om een combinatie van een agrarisch bedrijf en een gebruiksgericte paardenhouderij mogelijk te maken. Bijvoorbeeld een melkveehouderij in combinatie met een pensionstal. De gemeente kan hiervoor de volgende aanduiding gebruiken:

- Ter plaatse van de aanduiding 'paardenhouderij' is een gebruiksgericte paardenhouderij toegestaan.

Om een binnenrijbaan te realiseren kan de gemeente de volgende ontheffing opnemen:

Lid. Ontheffing van de bouwregels

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd ter plaatse van de aanduiding 'paardenhouderij' ontheffing te verlenen van:

- a) lid ... sub .. voor het bouwen van een binnenrijbaan, met dien verstande dat:
  1. de oppervlakte niet meer bedraagt dan 1.200 m²;
  2. de goothoogte en de bouwhoogte niet meer mag bedragen dan respectievelijk 4,5 m en 9 m;
  3. de noodzaak wordt aangetoond doormiddel van een bedrijfsplan;
  4. uit een erfinrichtingsplan moet blijken op welke wijze de binnenrijbaan in het omringende landschap wordt ingepast.

Aan het artikel met betrekking tot de bestemming Agrarisch moet een wijzigingsbevoegdheid toegevoegd worden zodat zodra de paardenhouderij niet meer onder het begrip 'Productiegerichte paardenhouderij' valt, deze dan gewijzigd kan worden in een gebruiksgericte paardenhouderij. De paardenhouderij moet dan de bestemming Agrarisch - Paardenhouderij krijgen.

De wijzigingsbevoegdheid ziet er als volgt uit:

Lid Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders kunnen op grond van art. 3.6 lid 1 sub a Wet ruimtelijke ordening het plan wijzigen ten behoeve van:

- a. het wijzigen van de gronden met de bestemming 'Agrarisch' in de bestemming 'Agrarisch - Paardenhouderij', met dien verstande dat:
  1. de noodzaak wordt aangetoond doormiddel van een bedrijfsplan;
  2. de wijziging landschappelijk inpasbaar is.
- b. het plaatsen van de aanduiding 'paardenhouderij', mits:
  1. de noodzaak wordt aangetoond doormiddel van een bedrijfsplan;
  2. de wijziging landschappelijk inpasbaar is.

1.3 Voorbeeld bestemming Agrarisch - Paardenhouderij

Artikel 1 Agrarisch - Paardenhouderij

1.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Agrarisch - Paardenhouderij' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. gebruikgerichte paardenhouderijen;
- met de daarbij behorende:
- b. voorzieningen behorende bij een gebruikgerichte paardenhouderij, zoals een stapmolen, langeercirkel en buitenrijbaan;
  - c. een binnenrijbaan is uitsluitend toegestaan ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van agrarisch - binnenrijbaan';
  - d. overnachtingsmogelijkheden tot maximaal 15 bedden;
  - e. tuinen, erven en terreinen;
  - f. parkeervoorzieningen;
  - g. groenvoorzieningen;
  - h. paden;
  - i. water.

1.2 Bouwregels

- a) voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende vereisten:
  1. gebouwen mogen uitsluitend binnen het bouwvlak worden gebouwd;
  2. de goothoogte en de bouwhoogte van gebouwen mogen niet meer bedragen dan is aangegeven, dan wel de bestaande goot- en bouwhoogte indien deze meer bedraagt;
  3. de oppervlakte van gebouwen mag per bouwvlak niet meer bedragen dan ... % van de oppervlakte van het bouwvlak, dan wel de bestaande oppervlakte indien deze meer bedraagt;
  4. er mag (mogen) maximaal ... dienstwoning(en) gebouwd worden; *OF* het aantal dienstwoningen mag niet meer bedragen dan is aangegeven.
- b) voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde gelden de volgende vereisten:
  1. bouwwerken, geen gebouwen zijnde mogen zowel binnen het bouwvlak als binnen het bestemmingsvlak gebouwd worden, mits het bouwpercentage van het bouwvlak niet overschreden wordt;
  2. de bouwhoogte mag niet meer bedragen dan ... m;
  3. de oppervlakte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde mag per bestemmingsvlak niet meer bedragen dan ...%;

1.3 Nadere eisen

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd nadere eisen te stellen in verband met inpassing van de gebouwen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde binnen het bouwvlak, het bestemmingsvlak en in het landschap.

1.4 Ontheffing van de bouwregels

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd ontheffing te verlenen van lid 1.2 ten behoeve van het realiseren van een binnenrijbaan, mits:

- a. de oppervlakte niet meer bedraagt dan 1.200 m²;
- b. de bestaande oppervlakte gebouwen wordt verminderd, waardoor er per saldo geen sprake is van toename van de bebouwing;
- c. de goothoogte en de bouwhoogte niet meer mag bedragen dan respectievelijk 4,5 m en 9 m;
- d. de binnenrijbaan niet wordt gerealiseerd in open agrarische gebieden;
- e. de noodzaak wordt aangetoond door middel van een bedrijfsplan;
- f. uit een erfinrichtingsplan blijkt dat de binnenrijbaan op een goede manier wordt ingepast in het omringende landschap.

1.4 Voorbeeld bestemming Sport - Manege

Artikel 1 Sport - Manege

1.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Sport - Manege' aangewezen gronden zijn bestemd voor een manegebedrijf.

met de daarbij behorende:

- voorzieningen behorende bij een manegebedrijf, zoals een stapmolen, longecirkel, één of meer binnenrijbanen en één of meer buitenrijbanen;
- overnachtingsmogelijkheden tot maximaal 15 bedden;
- tuinen, erven en terreinen;
- parkeervoorzieningen;
- groenvoorzieningen;
- paden;
- water;
- buitenrijbaan.

1.2 Bouwregels

- a) voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende vereisten:
1. gebouwen mogen uitsluitend binnen het bouwvlak worden gebouwd;
  2. de goothoogte en de bouwhoogte mogen niet meer bedragen dan respectievelijk 6 m en 9 m, dan wel de bestaande goot- en bouwhoogte indien deze meer bedraagt;
  3. de oppervlakte van gebouwen mag per bouwvlak niet meer bedragen dan ... % van de oppervlakte van het bouwvlak, dan wel de bestaande oppervlakte indien deze meer bedraagt;
  4. de gezamenlijke vloeroppervlakte van ruimten binnen gebouwen ten behoeve van een kantine, waaronder wordt begrepen een keuken, bar met zitruimte en opslagruimte ten behoeve van de kantine, mag niet meer dan 100 m² bedragen;
  5. er mag (mogen) maximaal ... dienstwoning(en) gebouwd worden; *OF* het aantal dienstwoningen mag niet meer bedragen dan is aangegeven.
- b) voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde gelden de volgende vereisten:
1. bouwwerken, geen gebouwen zijnde mogen zowel binnen het bouwvlak als binnen het bestemmingsvlak gebouwd worden, mits het bouwpercentage van het bouwvlak niet overschreden wordt;
  2. de bouwhoogte mag niet meer bedragen dan ... m;
  3. de oppervlakte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde mag per bestemmingsvlak niet meer bedragen dan ...%.

1.3 Nadere eisen

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd nadere eisen te stellen in verband met inpassing van de gebouwen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde binnen het bouwvlak, het bestemmingsvlak en in het landschap.

1.5 Voorbeeld regelingen met betrekking tot buitenrijbanen

De onderstaande regeling is bedoeld om buitenrijbanen te realiseren binnen één bepaalde bestemming. Het onderstaande lid moet dan toegevoegd worden aan het desbetreffende bestemmingsartikel.

Lid Ontheffing van de gebruiksregels

Burgmeester en wethouders zijn bevoegd ontheffing te verlenen van het bepaalde in lid 1.1 (lid noemen van de bestemmingsomschrijving) ten behoeve van het realiseren van een buitenrijbaan, met dien verstande dat:

1. het ten hoogste één buitenrijbaan betreft bij eenzelfde woning of bedrijf met een oppervlakte van ten hoogste 1.200 m²;
2. de buitenrijbaan binnen het bestemmingsvlak wordt gesitueerd;
3. de buitenrijbaan landschappelijk wordt ingepast;
4. de afstand tussen de buitenrijbaan en de woning van derden dient 50 m te bedragen;
5. de ter plaatse voorkomende landschaps- en natuurwaarden niet onevenredig worden aangetast;
6. de hoogte van lichtmasten niet meer dan 8 m bedraagt en de hoogte van overig bouwwerken, geen gebouwen niet meer dan 2 m bedraagt.

De onderstaande regeling is bedoeld om buitenrijbanen te kunnen realiseren in alle bestemmingen van bestemmingsplan. Het is het artikel Algemene ontheffingsregels in het hoofdstuk Algemene regels. Uiteraard kan het ook een onderdeel zijn van het artikel Algemene ontheffingsregels.

Artikel Algemene ontheffingsregels

Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van het bepaalde in deze regels ten behoeve van het realiseren van een buitenrijbaan bij bedrijven en woningen, waaronder begrepen bedrijfswoningen, met dien verstande dat:

- a. het ten hoogste één buitenrijbaan betreft bij eenzelfde woning of bedrijf met een oppervlakte van ten hoogste 1.200 m²;
- b. de buitenrijbaan binnen het bestemmingsvlak wordt gesitueerd, of direct aansluitend aan de achterzijde van de bebouwing (vanaf de weg gezien);
- c. de buitenrijbaan landschappelijk wordt ingepast;
- d. de afstand tussen de buitenrijbaan en de woning van derden dient 50 m te bedragen;
- e. de ter plaatse voorkomende landschaps- en natuurwaarden niet onevenredig worden aangetast;
- f. de hoogte van lichtmasten niet meer dan 8 m bedraagt en de hoogte van overig bouwwerken, geen gebouwen niet meer dan 2 m bedraagt;

De navolgende regeling is bedoeld om buitenrijbanen te kunnen realiseren.

Het is een aanlegvergunning welke het bewerken van de gronden regelt.

Lid Aanlegvergunning

- a. Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning (aanlegvergunning) van burgemeester en wethouders de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:
  1. Het afgraven en ophogen van gronden ten behoeve van de realisatie van een buitenrijbaan.
- b. Een aanlegvergunning als bedoeld in sub a mag alleen worden verleend indien door de uitvoering van het werk of werkzaamheid, dan wel door de daarvan hetzij direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen, geen blijvend onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de waarden en/of functies die het plan beoogt te beschermen, tenzij hieraan door het stellen van voorwaarden voldoende tegemoet kan worden gekomen.
- c. In de afweging als bedoeld in sub b wordt in ieder geval de bestemmingsomschrijving betrokken.
- d. Geen aanlegvergunning als bedoeld in sub a is vereist voor:
  1. werken of werkzaamheden, behorende bij het normale onderhoud, gebruik en beheer;
  2. werken of werkzaamheden die op het moment van de inwerkingtreding van het bestemmingsplan in uitvoering waren of konden worden uitgevoerd krachtens een vóór dat tijdstip geldende of aangevraagde vergunning.

Bijlage 2: Nadere begripsomschrijvingen

Onderstaande begripsomschrijvingen zijn overgenomen uit hoofdstuk 4 van de Herzene handreiking voor de praktijk: Paardenhouderij en Ruimtelijke Ordening van de VNG en Sectorraad Paarden (februari 2009).

De gehanteerde formuleringen zijn niet meteen geschikt om in planregels van een bestemmingsplan op te nemen. Ze zijn daarentegen wel geschikt om als toelichtende tekst in een toelichting van een bestemmingsplan op te nemen.

- **Hengstenhouderij:**
Een bedrijf kan als hengstenhouderij worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit de inzet van een of meerdere hengsten voor de fokkerij middels natuurlijke dekking of kunstmatige inseminatie. Door de steeds hogere eisen die worden gesteld aan dekhengsten hebben de meeste merriehouders geen eigen hengst, maar maken ze gebruik van hengsten van gespecialiseerde hengstenhouders.
Een hengstenhouderij die middels KI werkt dient zich aan de eisen van de Regeling Paardensperma te houden. In deze regeling zijn naast veterinair eisen ook eisen met betrekking tot de huisvesting opgenomen.
- **Merriehouderij:**
Een bedrijf kan als merriehouderij worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit de inzet van meerdere merries voor de fokkerij.
- **Opfokbedrijf:**
Een bedrijf kan als opfokbedrijf worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit de huisvesting van jonge paarden, al dan niet in eigendom, in de leeftijd van 4 tot 36 maanden. Veelal worden de groepen jonge paarden gedurende de zomerperiode volledige weidegang geboden en worden in de winterperiode deze groepen in groepshuisvesting gestald.
- **Stoeterij:**
Een bedrijf kan als stoeterij worden beschouwd indien op het bedrijf een combinatie is te vinden van merriehouderij met een opfokbedrijf en/of africhtingsstal en/of hengstenhouderij.
- **Africhtingsstal:**
Een bedrijf kan als africhtingsstal worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit het africhten van paarden. Hieronder wordt verstaan het zadelmak maken, het betuigen, het keuringsklaar maken enzovoort.
- **Sportstal:**
Een bedrijf kan als sportstal worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit een combinatie van training van paarden, het uitbrengen van paarden in de sport en het geven van instructie aan derden op paarden die niet in eigendom zijn van het bedrijf. Als de klanten naar het bedrijf komen met hun paard kan de instructie plaatsvinden op het bedrijf. Vaak gaat de instructeur naar de

stal van de klant, zodat het paard niet vervoerd hoeft te worden. Diverse sportdisciplines die van toepassing kunnen zijn: dressuur, springen, eventing, endurance, voltige, westernriding, drafspor, rensport en de aangespannen sport.

- **Stalhouderij:**

Een bedrijf kan als stalhouderij worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit verhuur van aanspanningen voor bijvoorbeeld huwelijken, begrafenissen, tochten of shows. Sommige stalhouderijen ontvangen nauwelijks klanten, omdat ze vooral aanspanningen verhuren ten behoeve van bijvoorbeeld huwelijken en trainen alleen de paarden op het bedrijf. In andere gevallen worden er vooral tochten gemaakt vanuit het bedrijf en komen de klanten naar het bedrijf toe.

- **Handelsstal:**

Een bedrijf kan als handelsstal worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit de in- en verkoop van paarden. In tegenstelling tot de handel in vee en andere veesoorten worden paarden vaak langer aangehouden en niet direct doorverkocht of naar de slacht gebracht. Een handelsstal, met name een sportpaardenhandelsstal, doet eerst aan waardeverbetering voordat een paard weer doorverkocht wordt.

- **Spermawinstation:**

Een bedrijf kan als spermawinstation worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit het winnen, bewerken en afzetten van sperma van hengsten ten behoeve van de fokkerij. Op een spermawinstation worden niet per definitie paarden gehouden. Het kan een laboratorium zijn waar een fantoom is opgesteld en waar een laboratorium is ingericht.

- **Embryotransplantatiebedrijf:**

Een bedrijf kan als embryotransplantatiebedrijf worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit het verrichten van embryotransplantaties; insemineren van merries, het winnen van embryo's en het terugplaatsen ervan.

- **Paardenmelkerij:**

Een bedrijf kan als paardenmelkerij worden beschouwd indien de omzet uitsluitend of in hoofdzaak wordt behaald uit verkoop van melk en/of melkproducten geproduceerd uit melk afkomstig van merries aanwezig op het bedrijf. Een paardenmelkerij kan worden vergeleken met een bedrijf met melkkoeien of melkgeiten. De omvang van de meeste paardenmelkerijen is kleiner dan een bedrijf met koeien of geiten, aangezien paardenmelk per liter veel meer opbrengt dan koeien- en geitenmelk kan met minder productie worden volstaan.

- **Verenigingsaccommodatie:**

Een hippische accommodatie die wordt beschouwd als de paarden-sportaccommodatie die uitsluitend in gebruik is ten behoeve van een vereniging van natuurlijke personen, die de paardensport als vrijetijds-

besteding met eigen paarden beoefenen in een of meerdere disciplines en waar geen paarden structureel worden gestald.

- **Manege:**

Een bedrijf kan als manege worden beschouwd indien de activiteiten uitsluitend of in hoofdzaak bestaan uit het geven van instructie in diverse disciplines aan derden met gebruik van paarden in eigendom van het bedrijf of aan derden met eigen paarden en het bieden van huisvesting aan die paarden. De meeste maneges hebben een kantine ingericht om klanten te ontvangen en te voorzien van een hapje en een drankje.

- **Pensionstal:**

Een bedrijf kan als pensionstal worden beschouwd indien de activiteiten uitsluitend of in hoofdzaak bestaan uit het houden van paarden van derden. Hieronder wordt verstaan de verhuur van stalling met accommodatie en/of weiland en het verzorgen van de paarden.

Bijlage 3: Voorbeelden landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit

In diverse rapporten wordt ingegaan op de landschappelijke inpassing van paardenhouderijen. Enkele voorbeelden zijn:

- De Paardenhouderij in beeld, Een verkenning naar de landschappelijke verschijningsvorm van de paardenhouderij, Alterra rapport 1444, 2007. Van dit rapport is een folder verschenen die als separate bijlage bij deze handreiking is opgenomen.
- Visie Paard & Landschap, Ministerie LNV, juli 2006. Enkele bladzijden hiervan zijn als bijlage 4 bij deze handreiking opgenomen.
- Zorg voor Paarden en Landschap, KNHS. Onder deze noemer zijn verschillende rapporten beschikbaar, zoals Inspiratieboek Paard en Landschap, brochure Landschappelijke inpassing gebouw en erf, brochure hekken, hagen en perceelsranden. Zie www.knhs.nl, klik op paarden houden en daarna paard en landschap.
- In bijlage 5 zijn enkele eigen verzamelde foto's opgenomen.

Bijlage 4: Uitsnede uit Visie Paard en Landschap

Visie Paard & Landschap > signalen - trends - ontwikkeling > 23

> Verdieping 1 Landschapstypen

> In het essenland kunnen houtwallen rondom de weiden worden toegepast voor het bieden van beschutting

> Plaatsing van solitaire of groepjes bomen als eik of beuk maken de stallen of rijhal minder in het oog springend

> Kleine stallen kunnen in de bosrand worden geplaatst, waardoor ze minder opvallen

> Houten omheiningen passen goed in het bosrijke landschap

> Rijen knotwilgen langs het weiland kunnen schaduw bieden

> Wit koord is een onopvallende afraastering

Voor de meest voorkomende landschapstypen op de zandgronden van Nederland – essenland, kampenland, veenontginningsland en heideontginningsland – worden hier de kenmerken opgesomd die het landschap bepalen. Paardenhouders kunnen hier rekening mee houden bij de inrichting van hun bedrijf, erf of weilanden. Zo kunnen paardenhouderijen beter worden ingepast in hun omgeving.

Essenland

Het essenland is een tamelijk besloten landschap. Het kent een afwisseling van open- en beslotenheid. De essen zijn de kenmerken van de open akkers/ weilanden met een bolle ligging. Om de essen liggen houtwal- en bosstructuren. De bebouwing ligt aan de rand van de essen. Het is een landschap van kromme wegen en glooiingen. Karakteristieke kavelbeplantingen zijn kleine bosclementen en houtsingels met eik en beuk en hagen van beuk of meidoorn. Op erven staan vaak solitaire bomen als eik, beuk, linde, kastanje of noot. De brinken zijn vaak te herkennen aan de grote groepen eiken bij elkaar.

Kampenland

Het kampenland is een afwisselend landschap met bos, bosjes, houtwallen en –singels en open gebieden. De bebouwing is compact en geclusterd in de omsloten ruimte, de zgn. kamp. De streekeigenbeplanting is die van de zandgronden: eik, beuk en hagen van beuk en meidoorn. Waar het natter is, komt es voor. Het landschap kenmerkt zich door grote mate van beslotenheid en afwisseling.

Veenontginningsland

Het veenontginningsland kenmerkt zich door een lange, smalle verkaveling. De bebouwing staat op de kop van de lange kavels, langs een ontginningsas: het karakteristieke bebouwingslint. De kavelbeplantingen zijn in stroken geplaatst, vaak in knotvorm. Streekeigen beplantingen zijn ondermeer: wilg, els, es (vaak in knotvorm) en populier.

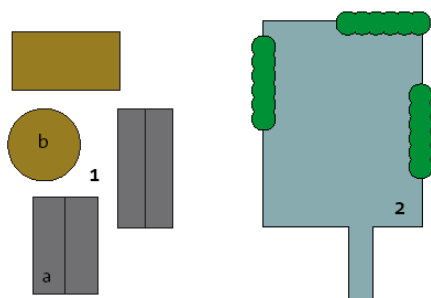
Heideontginningslandschap

Het heideontginningslandschap is een vrij grootschalig, open landschapstype. De verkaveling is heel afwisselend, soms mozaïek- verkaveling, soms meer orthogonaal en rationeel. De bebouwing met forse erfbeplanting ligt verspreid (lijkt uitgestrooid) over het gebied. Er zijn drogere en nattere gebieden met beken of sloten. Lijnvormige beplantingen langs beken, sloten en wegen. De streek- eigen beplantingen zijn den, berk, els, wilg en populier.

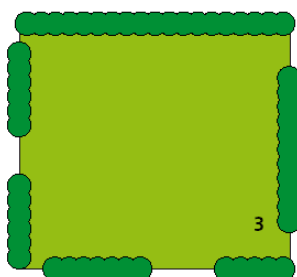
> Grote stallencomplexen vallen minder op achter forse erfbeplantingen

> Groene linten vallen in dit landschap weinig op

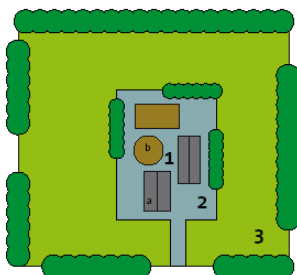

1 > Fysieke verschijningsvorm op het bouwblok

2 > Organisatie van het erf

3 > Omliggende weilanden met beplanting, hekwerken

4 > Ligging in het landschap

> Verdieping 2 Paardenhouderijen en de relatie met het landschap

Voor de relatie tussen landschap en paardenhouderij worden vier (stereo)typen onderscheiden. Deze typen bedrijven verschillen in de mate en wijze waarop ze invloed hebben op het landschap. Dat heeft onder meer te maken met de functie, het aantal paarden, de inrichting van het bedrijf, het soort gebouwen, de omvang en de publieksaantrekkelijke werking. In werkelijkheid is er een zeer grote diversiteit aan bedrijven en zijn scherpe afbakeningingen tussen de typen moeilijk te maken.

A Fokkerij/opfokbedrijf

Kenmerken: bedrijf met veel grond, stallen en kleine binnenbak. Weinig bezoekers.

B Manege

Kenmerken: grote complexen met stallen, 1 of 2 binnenbakken, buitenbak, stapmolen, parkeervoorziening. Ligging nabij stedelijk gebied of natuur-recreatiegebied. Veel bezoekers.

C Pensionstalling, veelal (voormalig) agrarisch bedrijf

Kenmerken: (voormalig) agrarisch bedrijf dat gebruik maakt van de bestaande afrasteringen en stallen. Veel grond. Paardenfaciliteiten worden ingepast op het bouwblok. Ligging in buitengebied. Geringe aantallen bezoekers (alleen eigenaren).

D Particuliere (hobby) paardenhouder met 1-10 paarden

Kenmerken: woonhuis met maximaal 2 ha weiland, kleine stal, rijbak.

Paardenhouderijen ruimtelijk bekeken

De ruimtelijke inrichting van paardenhouderijen kan op vier verschillende niveaus worden bekeken (zie afbeelding links):

1. De fysieke verschijningsvorm op het bouwblok, onderverdeeld in twee groepen:
  - a) de grotere bouwwerken, zoals boerderij/ woonhuis/ kantine, stallen, rijhal;
  - b) kleine bouwwerken, zoals paardenbakken, stapmolen, paddock, etc.
2. Organisatie van het erf. Er wordt hier gekeken naar de indeling van het erf en de beplanting. Functies, voor en achter de gebouwen.
3. De omliggende weilanden met beplanting, hekwerken.
4. De ligging in landschap.

Aandachtspunten per niveau

Per niveau worden aandachtspunten benoemd die een rol spelen bij de mate waarin het geheel in harmonie is met het landschap.

De fysieke verschijningsvorm op de bouwkvavel, onderverdeeld in 2 groepen

- a) de grotere bouwwerken, zoals boerderij/ woonhuis/ kantine, stallen, rijhal.
- Architectuur: streekeigen bouw, kleur- en materiaalgebruik.
  - Ligging op bouwperceel: aanzicht op kopse kant of lange gevel, voor- en achterkanten gebouwen.
  - Clustering van gebouwen.

- b) kleine bouwwerken, zoals paardenbakken, stapmolen, paddock, kleine stallen, etc.
- Ligging op het erf: langs de weg, of achter op het erf.
  - Paardenbakken: omheiningen – hoogte van de omheining, kleur en materiaal gebruik.
  - Gebruik maken van reliëf of erfbeplanting.

Organisatie van het erf

Er wordt hier gekeken naar de indeling van het erf en de beplanting. Functies, voor en achter de gebouwen.

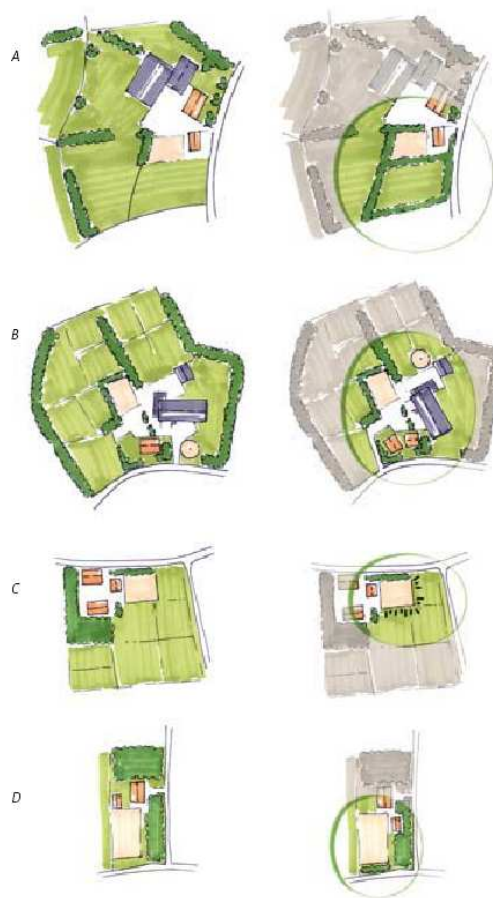
- Hoe is het erf georganiseerd, bijvoorbeeld parkeerfunctie auto's en paardentrailers, opslag van kuilvoer.
- Erfbeplantingen: streekeigen wijze, inheemse beplanting, functiecombinaties.
- Materiaalgebruik.
- Lichtmasten; grote of kleine.
- Nieuwbouw/ hergebruik gebouwen. Nieuwbouw kan aanleiding zijn eens goed over de organisatie van het erf na te denken.

De omliggende weilanden met beplanting, afrasteringen

- Omheiningen: materiaal- en kleurgebruik.
- Kavelbeplantingen: houtwallen, houtsingels, hagen.
- Verkaveling van de weilanden.
- Schuilstalletjes.

De ligging in landschap

- Houdt bij de inrichting van het terrein al of niet rekening met het omliggende landschap.
- Laanbeplantingen langs oprit, of juist niet.
- Geclusterde beplanting of solitaire bomen rondom het erf, of juist niet.
- Ruiterspaden, ligging nabij uitrijgebied, stedelijk gebied.

> In deze figuur is een schets gegeven van situaties vóór landschappelijke inpassing (links) en na landschappelijke inpassing (rechts) van achtereenvolgens: A opfokbedrijf, B manege, C pensionstal en D particulier bedrijf. De elementen van een bedrijf zijn beter in lijn gebracht met de landschapsstructuur.

Bij de foto's hieronder worden voorbeelden gegeven van bestaande situaties die met behulp van computersimulaties zijn bewerkt om mogelijke verbeteringen weer te geven.

> Dit opfokbedrijf heeft de weilanden omzoomd met houtwallen die zorgen voor beschutting. Wit koord is gebruikt voor het maken van een onopvallende afastering

> De paddock van deze particuliere paardenhouder is vanaf de weg minder zichtbaar gemaakt, door de afastering een meter terug te zetten en een inheemse beplanting neer te zetten. De kleine stal is in de bosrand geplaatst, waardoor het minder opvalt en wordt gepropteerd van de schaduw van de bomen.

> Deze manege heeft door een andere organisatie van het erf de aanblik op de manege en de foyer verbeterd. De stapmolen is niet voor, maar achter op het erf geplaatst.

> De pensionstal heeft de nieuwe rijbak, die weliswaar langs de weg gelegen is, ingepast door middel van streekeigen haagbeplanting. Langs twee zijden zijn lage oarden wallen gelegd, die de rijbak voor een groot deel aan het zicht onttrekken.

Bijlage 5: Voorbeelden landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit

Een kleine grondwal rond de buitenrijbaan kan een goede inpassing bevorderen.

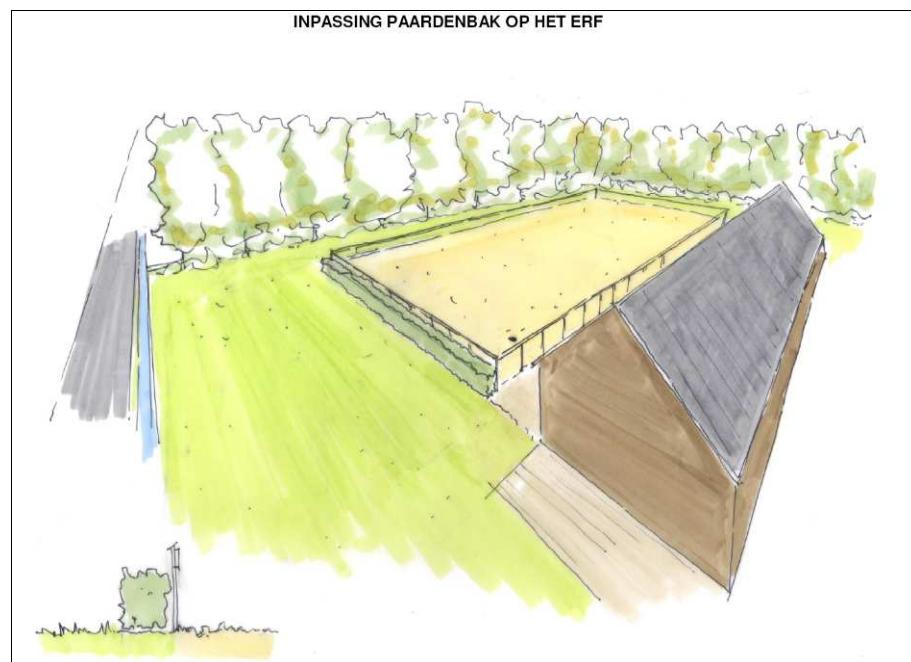

(bewerkte foto is van Gerke Brouwer.)

Transparante omheining in donkere
kleurstelling

Hagen rond de
omheining

(bron: Beleidsnotitie Paardenhouderij en Ruimtelijke Ordening,
gemeente Wunseradiel, dec. 2008)

Maak bij voorkeur geen gebruik van opvallende kleuren (zoals wit) voor hekwerken, maar liever bedekte, natuurlijke kleuren.

Bijlage 6: Voorbeeld welstandscriteria

Welstandscriteria buitenrijbanen, paddocks, longeercirkels en trainingsmolens

		Up	Re	Iv
 <p>Transparante omheining in donkere kleurstelling</p> <p>Hagen rond de omheining</p>	Plaatsing			
	Op het erf (of direct aansluitend aan het erf) achter de voorgevellijn van het hoofdgebouw	♦		
	Hoofdvorm			
	Afrastering rechthoekig en direct de rijbaan omsluitend; in geval van longeercirkels en trainingsmolens is de afrastering rond		♦	
	Aanzichten			
	Afrastering is transparant; bij voorkeur palen om de drie meter en maximaal 2 dwarsliggers		♦	
	Opmaak			
	Materiaal: afrastering van hout. Kunststof dwarsliggers zijn mogelijk evenals lint of koord indien strak gespannen. Reflecterende materialen zijn niet toegestaan	♦		
	Kleur: afrastering en lichtmasten in donkere kleurstelling in afstemming op de direct omringende landschappelijke elementen. Felle, of opvallende kleuren zijn niet gewenst	♦		
Diversen				
Streven naar inpassing van de trainingsfaciliteiten met hagen direct om de omheining		♦		

Beleidsintentie: Up: als uitgangspunt hanteren. Re: respecteren en interpreteren. Iv: incidenteel veranderbaar

Colofon

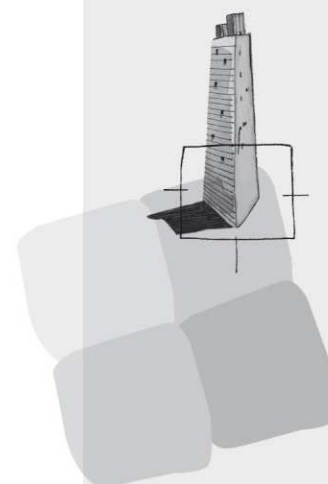
Opdrachtgever
Projectbureau SVGV

Contactpersoon
De heer R. Tasseron

Rapport
De heer drs. B. van der Veen en
mevr. mr. R. van Ruler
BügelHajema Adviseurs

Projectleiding
De heer drs. H.J. Veldhuis
BügelHajema Adviseurs

Projectnummer
701.02.02.50.00

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordening en Milieu BNSP
Utrechtseweg 7
Postbus 2153
3800 CD Amersfoort
T 033 465 65 45
F 033 461 14 11
E amersfoort@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort